

Edwin Olczak

 <https://orcid.org/0000-0002-9809-322X>

Uniwersytet Łódzki

Solidarność w czasach pandemii

 <https://doi.org/10.15633/9788374389952.13>

Socjologiczne a papieskie definiowanie solidarności

Zanim przejdę do analizy przejawów solidarności, należy przyrzeć się temu, jak wygląda różnica pomiędzy socjologicznym a teologicznym pojmowaniem terminu solidarność. Zatem zacznijmy od klasycznego rozróżnienia typów solidarności francuskiego badacza Émile'a Durkheima, który w swojej książce wprowadził pojęcia solidarności mechanicznej oraz solidarności organicznej.

Pierwsza jest charakterystyczna dla społeczeństw pierwotnych charakteryzujących się większym stopniem kolektywizmu i brakiem świadomości indywidualnej oraz zwiększoną represyjnością.

Druga zaś opiera się na międzyludzkich różnicach, dzięki którym jednostki stanowiące społeczność mogą się uzupełniać. Wtedy też tworzy pojęcie podziału pracy, którego najważniejszą cechą jest użyteczność jednostki pełniącej określoną funkcję. Właśnie z takim społeczeństwem z wysokim poziomem podziału pracy i wąskimi specjalizacjami mamy do czynienia. Drugiemu z Durkheimowskich typów socjologicznej solidarności zostanie poświęcony niniejszy tekst.

Papieskie spojrzenie na kwestię solidarności

Papież Jan Pawła II podczas wizyty w Polsce również poruszał kwestię solidarności. Oto najważniejsze cytaty:

Solidarność musi iść przed walką. Wówczas ludzkość może przetrwać. I może przetrwać i rozwijać się każdy naród w wielkiej ludzkiej rodzinie. Bo co to znaczy solidarność? Solidarność to znaczy sposób bytowania w wielości ludzkiej, na przykład narodu, w jedności,

w uszanowaniu wszystkich różnic, wszystkich odmienności, jakie pomiędzy ludźmi zachodzą, a więc jedność w wielości, a więc pluralizm, to wszystko mieści się w pojęciu solidarności. Sposób bytowania ludzkiej wielości, mniejszej lub większej, całej ludzkości poszczególnego narodu bytowania w jedności godnej człowieka¹.

Powiedziałem: solidarność musi iść przed walką. Dopowiem: solidarność również wyzwala walkę. Ale nie jest to nigdy walka przeciw drugiemu. Walka, która traktuje człowieka jako wroga i nieprzyjaciela – i dąży do jego zniszczenia. Jest to walka o człowieka, o jego prawa, o jego prawdziwy postęp: walka o dojrzały kształt życia ludzkiego. Wtedy bowiem to życie ludzkie na ziemi staje się „bardziej ludzkie”, kiedy rządzi się prawdą, wolnością, sprawiedliwością i miłością².

Solidarność – to znaczy: jeden i drugi, askoro brzemię, to brzemię niesionerazem, we wspólnocie. A więc nigdy: jeden przeciw drugiemu. Jedni – przeciw drugim. I nigdy „brzemię” dźwigane przez człowieka samotnie. Bez pomocy drugich. Nie może być walka silniejsza nad solidarność. Nie może być program walki ponad programem solidarności. Inaczej – rosną zbyt ciężkie brzemiona. I rozkład tych brzemion narasta w sposób nieproporcjonalny³.

To wydarzenie należy do naszego dziedzictwa narodowego. Słyszałem wtedy w Gdańsku od was: „nie ma wolności bez solidarności”. Dzisiaj wypada powiedzieć: „nie ma solidarności bez miłości”. Więcej, nie ma przyszłości człowieka i narodu bez miłości, bez tej miłości, która przebacza, choć nie zapomina, która jest wrażliwa na niedolę innych, która nie szuka swego, ale pragnie dobra dla drugich; tej miłości, która służy, zapomina o sobie i gotowa jest do wspaniałomyślnego dawania. Jesteśmy wezwani, drodzy bracia i siostry, do budowania przyszłości opartej na miłości Boga i bliźniego⁴.

Do powrotu do koncepcji solidarności społecznej i braterstwa wzywa także w swojej trzeciej encyklice *Fratelli tutti* papież Franciszek. Poświęcił on wartości solidarności spory fragment.

„W takich chwilach, kiedy wszystko zdaje się zanikać i tracić swoją spójność, dobrze jest odwołać się do solidności, która wynika ze świadomości, że jesteśmy odpowiedzialni za

1 M. Kaczyńska, *Za bramą wolności – Solidarność w nauczaniu Jana Pawła II*, <https://www.solidarnosc.org.pl/ksn/pl/news/267/> (16.07.2021).

2 M. Kaczyńska, *Za bramą wolności...*, dz. cyt.

3 M. Kaczyńska, *Za bramą wolności...*, dz. cyt.

4 M. Kaczyńska, *Za bramą wolności...*, dz. cyt.

słabość innych, dążąc do wspólnego przeznaczenia. Solidarność wyraża się w sposób konkretny poprzez służbę, która może przybierać wiele różnych form przejmowania odpowiedzialności za innych. Służba «oznacza przeważnie troskę o to, co słabe. Służenie oznacza troszczenie się o osoby słabe w naszych rodzinach, w naszym społeczeństwie, w naszym narodzie». W pełnieniu tej posługi każdy potrafi «pozostawić na boku swoje dążenia, oczekiwania, swoje pragnienia bycia wszechmocnym w obliczu konkretnego spojrzenia najsłabszych. Dlatego służba nigdy nie jest ideologiczna, ponieważ nie służy się ideom, ale służy się osobom»⁵.

Oddolne przejawy solidarności

Solidarność może się przejawiać na wiele sposobów, może przybierać różny charakter oraz formę. W tym fragmencie tekstu skoncentruję na aspekcie oddolnym, jednakże nie należy zapominać o instytucjonalnym wymiarze, wymieniając kilkanaście inicjatyw z różnych rejonów kraju o skali zarówno ogólnopolskiej, jak i lokalnej. Warto przy tym wspomnieć o jednej idei, która miała te wszystkie akcje skoordynować.

Naukowcy (grupa informatyków i ekonomistów pracujących w ramach Wirtualnego Instytutu Kryzysowego, powstałego przy Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu) stworzyli darmową aplikację „Wsparcie dla szpitala”. Korzysta z niej już ponad 100 placówek.

Jak wspomina jeden z twórców tej aplikacji, „Wsparcie dla szpitala” ma usystematyzować i skoordynować organizację tej oddolnej pomocy. „Z darmowego programu korzysta już ponad 111 polskich szpitali. Specjaliści apelują jednak, by przed szczytem zachorowań jak najwięcej szpitali z fali spontanicznego działania uczyniło sprawny, efektywny system stałego społecznego wsparcia. Potrzebne będą środki, sprzęt, wolontariusze [...]. Platforma nie zastępuje strukturalnego wsparcia, jakie otrzymują szpitale od państwa. Ma tylko wspomóc w koordynacji rzeki pomocy i tysięcy oddolnych, lokalnych inicjatyw”⁶ – dodał Jasiczak.

Platforma łączy więc pomagających z potrzebującymi. Z jednej strony szpitale mogą zgłosić swoje potrzeby: od drobnych, typu posiłki czy napoje

5 Franciszek, *Fratelli tutti*. Encyklika Ojca Świętego Franciszka o braterstwie i przyjaźni społecznej, Wydawnictwo M., Kraków 2020, s. 116.

6 *Powstała aplikacja koordynująca oddolną pomoc dla szpitali w czasie pandemii*, „Nauka w Polsce”, <https://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C81435%2Cpowstala-aplikacja-koordynujaca-oddolna-pomoc-dla-szpitali-w-czasie-pandemii> (16.07.2021).

dla pacjentów, po większe, typu maski, artykuły zabezpieczające dla personelu, wolontariuszy. Z drugiej strony chętni do pomocy mogą zgłaszać możliwość wsparcia, odpowiadać na apele i oferować konkretną pomoc. W opinii Janiczaka „Szczególną uwagę aplikacja zwraca na lokalnych koordynatorów wsparcia, to oni są motorem inicjatywy i ich entuzjazm zostanie wsparty organizacyjnie. Platforma definiuje rodzaj pomocy, obszar, w którym może być udzielana, czas i warunki”⁷.

Spśród wielu lokalnych inicjatyw, które mogłyby być koordynowane za pomocą tej aplikacji są m.in.:

- Niemal stuletnia pani Janina ze Świdnicy szyje maseczki dla lokalnej przychodni. „Jak tak patrzę w telewizję i widzę i słyszę o tych zgonał ludzi, to mnie to wzrusza, mnie to po prostu boli, ja przeżywam tę klęskę” – tłumaczy.
- Firma BSH w ramach akcji #BoschwPogotowiu przekazała sprzęt do 22 baz Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w całej Polsce.
- Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie włączył się w akcję szycia maseczek i fartuchów dla placówek medycznych, w tym jednoimiennych szpitali w Krakowie. Działanie stanowi część kampanii „Dobro jest w Małopolsce. Stop Koronawirusowi!”
- TVN Grupa Discovery prowadzi akcję #TVNPomagajmySobie, która poprzez specjalny blok reklamowy i inne akcje antenowe zbiera środki na posiłki dla najbardziej potrzebujących, wspierając tym samym restauracje poprzez zamawianie u nich posiłków.
- W ramach akcji Sygnał Pogotowie Gastronomiczne restauracje, kucharze, kierowcy przygotowywali, a następnie rozwozili ciepłe posiłki dla pracowników służby zdrowia. W akcję włączyło się wiele firm, które dostarczały niezbędne produkty spożywcze.
- Drukarze 3D zorganizowali akcję drukowania gogli i przyłbic, które wysyłane są następnie do szpitali, służb mundurowych i domów opieki społecznej.
- Stowarzyszenie Highlander Combat Academy, na co dzień prowadzące szkolenia z bezpieczeństwa i ratownictwa, zaangażowało się w pomoc seniorom i zaopatrzenie ich w najważniejsze produkty codziennego użytku. Poprzez współpracę z darczyńcami stowarzyszenie przyczyniło się do przekazania maseczek i sprzętu medycznego

---

7 *Powstała aplikacja koordynująca...*, dz. cyt.

do szpitali. W podobne działania zaangażowały się liczne stowarzyszenia, jak i indywidualni wolontariusze z całej Polski.

- Mieszkańcy Warszawy w ramach akcji „Uwolnij złomka” oddają stare laptopy i tablety dzieciom z najbardziej potrzebujących rodzin. Dzięki nim dzieci mogą uczestniczyć w zdalnej edukacji, unikając tym samym cyfrowego wykluczenia.
- Rossmann w ramach akcji „Pomagamy jak umiemy” wspiera służbę zdrowia w całej Polsce. Jedną z akcji firmy było przekazanie szpitalom walczącym z koronawirusem 82 tys. kremów do rąk.
- Akcja „Studenci Uczniom” polega na udzielaniu uczniom bezpłatnych korepetycji przez warszawskich studentów. W czasach zdalnej edukacji wraz z jej problemami i wyzwaniem tego rodzaju pomoc okazuje się bezcenna.
- Grupa wsparcia „Pies w Koronie” łączy osoby potrzebujące wsparcia w opiece nad zwierzętami w czasie kwarantanny z tymi, którzy gotowi są tej pomocy udzielić.
- Pan Irek – informatyk z Zamościa nieodpłatnie naprawia stare komputery dla potrzebujących dzieci. Wspiera go nieformalna grupa wolontariuszy „Zamojskie anioły”.
- „SPA dla mam” wspiera w czasie pandemii mamy osób z niepełnościami. Rozwozi jedzenie dla potrzebujących, udziela wsparcia telefonicznego czy udostępnia zbiór kreatywnych pomysłów do spędzania czasu w domu.
- Młodzież z Polskiego Czerwonego Krzyża prowadzi rozmowy telefoniczne z seniorami, aby wesprzeć ich emocjonalnie oraz zrozumieć ich potrzeby i udzielić najbardziej skutecznej pomocy.
- Centrum Badań nad Stresem na Uniwersytecie SWPS w Warszawie uruchomiło program online wspierający służby medyczne w radzeniu sobie ze stresem. Dostęp do niego jest w pełni bezpłatny.
- Oddolne grupy „Widzialna ręka” działają w całej Polsce. Poprzez internetowe grupy wsparcia przekazywane są informacje o potrzebnej pomocy, które w efekcie docierają do osób, które mogą tej pomocy udzielić.
- Santander Bank Polska razem z Fundacją Santander przeprowadził akcję charytatywną dla personelu medycznego, podwajając każdą złotówkę wpłaconą przez darczyńców. Pieniądze zostały przeznaczone na sprzęt medyczny i środki ochrony osobistej dla medyków.

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Mrągowie wraz z wolontariuszami z Niezależnego Wolontariatu Młodzieżowego zorganizowali akcję wspierającą potrzebujących ze swojego miasta. Między innymi przekazano maseczki seniorom i pomagano w organizacji wizyt weterynaryjnych dla zwierząt domowych osób potrzebujących.
- Osoby, które same doświadczyły kryzysu psychicznego oraz odbyły szkolenie terapeutyczne pod opieką Centrum Psychiatrii w Katowicach, udzielają telefonicznego wsparcia psychicznego dla każdego, kto tego potrzebuje.
- Pogotowie Harcerki i Harcerzy ZHR udziela wsparcia potrzebującym w czasie pandemii. Między innymi zajmuje się dystrybuowaniem paczek żywnościowych czy wykonywaniem zakupów.
- Stowarzyszenie Monopol Warszawski udziela pomocy powstańcom, którzy przychodzili do Domu Wsparcia dla Powstańców Warszawskich. Wolontariusze rozwożą powstańcom posiłki, mierzą temperaturę i realizują listę zakupów.
- Grupa wolontariuszy Zupy na Plantach przygotowuje paczki z żywnością i artykułami higienicznymi dla osób bezdomnych. Paczki rozwożone są do pustostanów, działek czy ogrzewalni, gdzie mieszkają najbardziej potrzebujący członkowie społeczeństwa.
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę uruchomiła kampanię „Pandemia Przemocy”, która ma na celu walkę z przemocą i wykorzystywaniem seksualnym dzieci, których liczba wyraźnie wzrasta w czasie pandemii, a więc w okresie wzmożonej izolacji.
- Krakowscy dominikanie uruchomili telefoniczny dyżur, podczas którego udzielają wsparcia duchowego wszystkim potrzebującym rozmowy w trudnym czasie pandemii.
- Oddolna inicjatywa Polish Art NOW! łączy artystów z odbiorcami sztuki, stwarzając platformę do sprzedaży dzieł i tym samym finansowego wsparcia artystów w trwającym kryzysie kultury.
- Witryna internetowa Noizz Food prowadzi akcję #JemDlaGastro, która promuje w mediach społecznościowych ofertę gastronomiczną poszczególnych restauracji, pomagając im przetrwać okres zamknięcia.
- Akcja #KsiążkaNaTelefon wspiera lokalne księgarnie, które obecnie najbardziej narażone są na upadek. Zainteresowani kontaktują się bezpośrednio z księgarnią, pytając o konkretną pozycję, mogą również

prosić o rekomendację, zdjęcia regałów czy live z księgarni. Następnie książki wysyłane są na terenie całej Polski.

- Polscy autorzy wspólnie napisali książkę „Nadzieja”, z której dochód przeznaczony jest na pomoc dla seniorów, osób niepełnosprawnych i innych najbardziej potrzebujących grup społecznych. Książka powstała w pełni społecznie. Wszystkie osoby zaangażowane w projekt, łącznie z redaktorami, korektorami, drukarzami czy dystrybutorami, pracowały charytatywnie.
- Prezes polskiej firmy budowlanej Erbud co srode funduje swoim pracownikom obiady z lokalnych restauracji, aby wesprzeć branżę gastronomiczną.
- Pośród wszystkich tych inicjatyw mających skalę zarówno lokalną, jak i krajową największą popularność zyskała idea hot16challenge2, podczas której osoby nominowane w ciągu 48 godzin miały stworzyć, zapisać i wstawić do serwisu internetowego YouTube filmik z efektem ich pracy, a następnie nominować kolejne osoby do podjęcia tego wyzwania. Idea ta, która wyszła ze strony środowiska raperskiego, rozprzestrzeniła się, a efekty swoich wysiłków prezentowali artyści z innych dziedzin sztuki (aktorzy, piosenkarze czy kabareciarze), jak również politycy (pośród nich był nawet urzędujący prezydent RP).

Inicjatyw o oddolnym charakterze było i jest dużo więcej, ale należy stwierdzić, iż bez względu na to, czy były to osoby fizyczne czy osobowości prawne, wszyscy podejmowali akcję wspierającą najbardziej pokrzywdzone i potrzebujące największej pomocy w czasie pandemii podmioty i osoby, do których możemy zaliczyć: osoby starsze, personel medyczny oraz przedsiębiorców, którzy mieli jeszcze skorzystać z pomocy instytucjonalnej nazywanej „Tarczą Antykryzysową”.

Instytucjonalne podejście do solidarności

W celu rozważenia kwestii społecznego odbioru wsparcia państwowego dla ostatniej z wymienionych grup potrzebujących pomocy w pandemii powinno się zwrócić uwagę, iż z solidarnością wiążą się inne wartości, takie jak braterstwo, równość oraz zaufanie. Ostatnie z tych słów jest kluczowe, jeśli chodzi o relacje państwa z obywatelami. Jednakże zanim przejdziemy do naszego kraju, warto wspomnieć o jednym z azjatyckich krajów, który oprócz

Chin i Japonii najszybciej rozpoczął walkę z wirusem COVID-19, czyli o Korei Południowej.

Korea Południowa w swojej strategii walki z pandemią na pierwszej stronie zapisuje słowo „trust”, czyli zaufanie, które jest klamrą dla pięciu podstawowych wartości, jakie rząd tego kraju uznał za kluczowe w swoich działaniach w odpowiedzi na pandemię koronawirusa. Tych pięć wartości to:

- T jak Transparency (przejrzystość);
- R jak Responsibility (odpowiedzialność);
- U jak United action (wspólne działanie);
- S jak Science & Speed (nauka i szybkość);
- T jak Together in Solidarity (razem w solidarności).

Korea Południowa jest przykładem kraju, który w walce z pandemią radzi sobie bardzo dobrze, mimo bliskości Chin, w których zaczęła się epidemia. Nie wprowadzano masowych zamknięć gospodarki, a codziennie umierało kilka lub kilkanaście osób. Oczywiście istotną rolę odgrywają w tym przypadku również wzorce kulturowe, doświadczenie po epidemii SARS oraz rozwój technologiczny. Jednakże strategia oparta na pięciu wspomnianych wartościach była podstawą sukcesu strategii, a w niej kluczową rolę odgrywa budowanie zaufania.

W każdym kraju, również we wspomnianej Korei, występowały problemy, błędy, a nawet pewne niezadowolenie społeczne. Jednak ostatecznie statystyki zachorowań i śmierci są minimalne, biorąc pod uwagę fakt, iż jest to 50-milionowe państwo. Wszystkich wzorców nie da się oczywiście przenieść na kraje europejskie. Niemniej jednak sformułowane w koreańskiej strategii zasady są konieczne w walce z pandemią, a także kluczowe dla funkcjonowania państwa. Niestety w Polsce, zdaniem przedsiębiorców, w trakcie tych kilkunastu miesięcy walki z COVID-19 nie udało się wielu z tych wartości zaimplementować, wskrzesić, a część z nich została zrealizowana zaledwie częściowo.

Kolejnym elementem bardzo istotnym w walce z wirusem jest odpowiedzialność społeczna. Zasada DDM, czyli dystans – dezynfekcja – maseczka nie jest jedyną manifestacją tej wartości. Równie ważne było i wciąż jest przestrzeganie obostrzeń oraz zaangażowanie się w proces szczepień. Niestety według oficjalnych danych w pełni zaszczepionych jest około 1/3 polskiego społeczeństwa, tj. ponad 12,5 miliona Polaków (dane na dzień 28.06.2021), a odporność populacyjna jest osiągnięta wtedy, kiedy przeciwciała są wytworzone przez ponad 60% jego członków, czyli w przypadku Polski byłoby to około 23 milionów obywateli.

Odpowiedzialności społecznej nie jesteśmy w stanie kupić i nie można jej wymusić za pomocą opresyjnych przepisów – jak twierdzą przedsiębiorcy zrzeszeni w organizacji Pracodawcy RP, którzy wyrazili swoje niezadowolenie za pomocą tekstu pt. *Jakiego państwa chcemy? Brakuje nam wspólnoty*, autorstwa swojego głównego ekonomisty dra Sławomira Dudeka.

„Odpowiedzialność społeczna jest wypadkową kapitału społecznego. Jest silnie związana z zaufaniem do państwa i administracji. Zamiast budować zaufanie, wzbudzać odpowiedzialność społeczną, rządzący serwują kolejne konflikty i podziały. I to nawet w czasach COVID-19, czego przykładem są wydarzenia po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji. Trzeba powiedzieć jasno: społeczeństwo jest mocno podzielone, cała strategia polityczna zbudowana jest na konflikcie i negocjowaniu przez jedną grupę wartości i oczekiwań drugiej. W takich warunkach nie ma szans na wzrost zaufania i budowę społecznej odpowiedzialności. W efekcie w walce z COVID-19 jesteśmy przegrani już na starcie”⁸.

Ostatnim elementem koreańskiej strategii jest „Solidarność”, której chyba w Polsce nie trzeba dodatkowo określać. Solidarność w tym przypadku może być interpretowana zarówno w skali mikro, jak i makro.

Główny ekonomista w swoim tekście ma żal do rządzących, że zamiast skoncentrować się na pomocy pokrzywdzonym i słabszym w czasie pandemii podzielili społeczeństwo kwestiami związanymi z LGBT oraz aborcją.

Sławomir Dudek podsumowuje swój tekst w następujący sposób:

„Państwo zbudowane na konflikcie i podziale społeczeństwa nie jest silne. Jest słabe. Pokazuje to COVID-19. Silne państwo wymaga kompromisów, łączenia, a nie dzielenia. Państwo zbudowane na konflikcie nie jest w stanie skutecznie i efektywnie walczyć z najważniejszymi, najgroźniejszymi wyzwaniem, przed jakimi może stanąć nasz kraj. Jakie państwo będzie w stanie w przyszłości walczyć z epidemiami, których jeszcze nie znamy. A takich wyzwań nie zabraknie. Jedno (nowa mutacja wirusa) nadciąga już z Wielkiej Brytanii. Jakiego państwa chcemy? Podzielonego czy wspólnotowego?”⁹.

Podsumowując, należy stwierdzić, że niepewna sytuacja, w której obecnie się znajdujemy, sprawia, iż wątpliwości stają się coraz bardziej uzasadnione,

8 S. Dudek, *Jakiego państwa chcemy? Brakuje nam wspólnoty* <https://pracodawcyrp.pl/aktualnosci-koronawirus/jakiego-panstwa-chcemy-brakuje-nam-wspolnoty> (16.07.2021).

9 S. Dudek, *Jakiego państwa chcemy?...*, dz. cyt.

a niestety obecne działania polityczne zamiast obawy rozwiewać, to je rozbudzają.

Rozważania na temat pandemii

Pandemia – zgodnie z terminem wywodzącym się z greki dotyczy „całego narodu”. We współczesnym świecie jest wydarzeniem ogólnoludzkim, ponieważ wszyscy na świecie są nią dotknięci. Jednak nie zawsze, pomimo globalizacyjnych procesów, czyni to ludzi równymi, gdyż zawsze byli i są beneficjenci oraz przegrani. Dotyczy to zarówno zmian zachodzących w społeczeństwie w sposób trwały, jak i procesów przejściowych. W czasie epidemii zjawiska różnicujące społeczeństwo w jeszcze większym stopniu się ukazują, obnażając iluzję równości i tolerancji, pokazując „potworne” oblicze ludzkości.

Nieludzkim zazwyczaj określa się to, co w teorii nie powinno należeć do umiejętności i osobowości człowieka, np. latanie czy okrucieństwo. Wyrażenie to posiada również wymiar etyczny, gdyż ludzie nie powinni – przynajmniej teoretycznie – być wobec siebie negatywnie nastawieni, ale jednak wraz z biegiem czasu takie pojęcia jak humanitaryzm i empatia tracą na znaczeniu w porównaniu z chęcią zysku czy postępem technologicznym.

Z tego właśnie powodu z pandemii nie tylko należy wyciągać wnioski w aspekcie reagowania w sytuacjach kryzysowych, organizacji systemu szkolnictwa czy funkcjonowania społeczeństwa po epidemii COVID-19, ponieważ na początku pandemii dało się zauważyć solidarność na małą skalę – w rodzinach, wśród sąsiadów, w zakładach pracy. W skali makro zabrakło jednak solidarności na poziomie instytucjonalnym, co miało potem przełożenie na globalne skutki pandemii.

W związku z tym należy zadać sobie pytanie: Czy staniemy się bardziej ludzcy? W skali mikro – w mojej opinii – może się to udać, gdyż budowanie empatycznych społeczności, pełnych wzajemnego szacunku i zaufania, jest możliwe. Jak pokazują badania, którego wyniki zaprezentuję w dalszej części tekstu, jednostki są w stanie być solidarne w stosunku do słabszych oraz potrzebujących. W skali makro czy na poziomie instytucjonalnym badacz ma dość duże wątpliwości w tej kwestii.

Solidarność Polaków w świetle badań

Według badania SW Research w ramach kampanii „Solidarni Zwycięzimy”¹⁰ na zlecenie Polskiego Funduszu Rozwoju prawie 2/3 Polaków (63%) uważa, że jako społeczeństwo zdaliśmy egzamin z solidarności międzyludzkiej w czasie walki z epidemią. Przeciwnego zdania jest niespełna 1/5 badanych (19,8%), natomiast nieco mniej (17,1%) Polaków nie potrafiło podczas realizacji badania tego określić.

W tym trudnym czasie ludzie solidaryzowali się na wiele sposobów. Pomoc instytucjonalną – zarówno państwową, jak i fundacyjną – uzupełniały inicjatywy obywateli oraz przedsiębiorców. Według badania najczęściej otrzymywali informację o ideach pomocy seniorom i sąsiadom (47%), inicjatywach wspierających służby medyczne – nie tylko poprzez szycie maseczek, ale też zapewnianie pożywienia na czas wyczerpanej pracy (37,6%) oraz pomaganiu osobom przebywającym na kwarantannie (37,2%).

Solidarność w działaniu natomiast można było również zaobserwować w relacjach pracodawca–pracownik, w których przedsiębiorcy wykazywali się walką nie tylko o swój biznes, ale i o zachowanie miejsc pracy (17,5%), a pracownicy większą elastycznością i otwartością na zmianę formy pracy w tym przypadku (chodzi tu o co czwartego respondenta). Nie bez echa pozostał również obszar edukacji najmłodszych. 20% Polaków słyszało o działaniach mających na celu pomoc dzieciom i młodzieży w możliwości uczestniczenia w edukacji zdalnej, pomimo pandemii. Według badania prawie 24% respondentów w żadnym stopniu nie brało udziału w pomaganiu innym ludziom skrzywdzonym przez epidemię. Pozostali najczęściej angażowali się we wspieranie przedsiębiorstw, którym groziło bankructwo (37,3%), troszczyli się o najbliższych (32,5%), pomagali osobom na kwarantannie (15,7%) oraz udzielali wsparcia finansowego ludziom i organizacjom walczącym ze skutkami pandemii (15%)¹¹.

Zakończenie

Podsumowując ten tekst, należy stwierdzić, że COVID-19 pokazał mimo wszystko ogromną solidarność międzynarodową oraz europejską, gdyż

10 *Jak Polacy zdali egzamin z solidarności w czasie pandemii?*, „Gazeta Ubezpieczeniowa” (2020) nr 30, <https://gu.com.pl/jak-polacy-zdali-egzamin-z-solidarnosci-w-czasie-pandemii/> (16.07.2021).

11 *Jak Polacy zdali egzamin z solidarności w czasie pandemii?*, dz. cyt.

Komisja Europejska niemal natychmiast kupiła szczepionki i rozdystrybuowała je do krajów członkowskich oraz zorganizowała środki w celu odbudowania Europy po koronakryzysie. Solidarność międzyludzka, zwłaszcza w skali mikrospołecznej, w naszym kraju okazywała się być porównywalna z tym, co działo się w polskim społeczeństwie podczas zaborów. Jednakże pandemia obnażyła również pewne braki instytucjonalne – przez lata kumulowane przez polityczną krótkowzroczność oraz kalkulację nastawioną na uzyskanie dobrego wyniku wyborczego, o czym najdotkliwiej przekonali się przedsiębiorcy, ratownicy medyczni oraz osoby, które straciły swoich bliskich wskutek rozprzestrzeniania się wirusa COVID-19. Szczegółową ocenę wpływu działań instytucji państwowych i polityków na skalę makrospołeczną badacz pozostawia innym, gdyż kluczową funkcją tego tekstu było zaprezentowanie przejawów solidarności międzyludzkiej, tego, co w naukach społecznych zwykło określać się mianem mikrosocjologii, czyli badaniem relacji w małych grupach społecznych, w tym przypadku mającej przełożenie na skalę makro (np. naród).

Bibliografia

- Dudek S., *Jakiego państwa chcemy? Brakuje nam wspólnoty*, <https://pracodawcy.rp.pl/aktualnosci-koronawirus/jakiego-panstwa-chcemy-brakuje-nam-wspolnoty> (16.07.2021).
- Franciszek, *Fratelli tutti*. Encyklika Ojca Świętego Franciszka o braterstwie i przyjaźni społecznej, Wydawnictwo M, Kraków 2020.
- Jak Polacy zdali egzamin z solidarności w czasie pandemii?*, „Gazeta Ubezpieczeniowa”, <https://gu.com.pl/jak-polacy-zdali-egzamin-z-solidarnosci-w-czasie-pandemii/> (16.07.2021).
- Kaczyńska M., *Za bramą wolności – Solidarność w nauczaniu Jana Pawła II*, <https://www.solidarnosc.org.pl/ksn/pl/news/267/> (16.07.2021).
- Powstała aplikacja koordynująca oddolną pomoc dla szpitali w czasie pandemii*, „Nauka w Polsce”, <https://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C81435%2C-powstala-aplikacja-koordynujaca-oddolna-pomoc-dla-szpitali-w-czasie-pandemii> (16.07.2021).

Abstrakt

Solidarność w czasach pandemii

Czym jest solidarność? Według *Słownika języka polskiego* PWN „solidarność” to przede wszystkim poczucie wspólnoty, które wynika ze zgodności poglądów czy celów. W przypadku sytuacji kryzysowej – a pandemię należy traktować jako szczególną sytuację dla wszystkich ludzi, bez względu na ich status społeczno-ekonomiczny – powinno być istotne drugie znaczenie wyrazu „solidarność” określane jako odpowiedzialność indywidualna i zbiorowa określonej grupy za całość wspólnego zobowiązania. Co oznacza wspólne zobowiązanie?

Czas pandemii udowodnił, iż duża część polskiego społeczeństwa dobrze rozumie oba znaczenia terminu „solidarność” i trafnie określiła, czym jest wspólne zobowiązanie w okresie zarazy. Przestrzeganie obostrzeń i wykazywanie inicjatywy w pomaganiu słabszym oraz potrzebującym, okazując jednocześnie wdzięczność medykom stykającym się z wirusem podczas swojej codziennej pracy, jest symbolem współczesnej solidarności.

Celem artykułu jest przedstawienie przejawów solidarności oraz ludzkiej życzliwości w czasach pandemii, mającej zazwyczaj charakter oddolny, przy jednoczesnej refleksji nad społecznymi konsekwencjami COVID-19 i przyszłością społeczeństwa po epidemii.

Słowa kluczowe:

solidarność, zaufanie, inicjatywa oddolna, pandemia

